

Rundskriv-

Elevenes
psykososiale miljø,
jf kap 9a i opplæringsloven
Hadsel kommune

I Formål med rundskrivet

Dette kommunale rundskriv gir nødvendig informasjon til skolene om lovgrunnlaget for elevenes psykososiale miljø jf kap 9a i opplæringsloven, og det skal bidra til å redegjøre for framgangsmåter for å behandle henstillinger og klager i forhold til loven.

Rundskrivet skal også være en veileder i arbeidet med å forebygge et godt psykososialt skolemiljø.

Sammen med det kommunale ordensreglement utgjør dette rundskriv rammen for skolenes systematiske arbeid med skolemiljøet for elevene. Ordensreglementets formål er å regulere elevens oppførsel på skolen og på den måten sikre et godt psykososialt miljø. Vurdering i orden og oppførsel er også et viktig redskap for å oppfylle elevenes rett til et godt psykososialt miljø.

Dette rundskrivet bygger på Udir 2-2010 og Skolens arbeid med elevens psykososiale miljø- sjekklister til skoleeiere og skoleledere (Udir, artikkel dato 04.03.2013)

II Ansvarsfordeling

Skoleeier

1. Skoleeier skal ha oversikt over lovkrav på området elevenes psykososiale miljø
2. Skoleeier skal ha et system som sikrer korrekt saksbehandling
3. Skoleeier skal sette en felles standard for hva som er et godt psykososialt miljø for elevene.
4. Skoleeier skal ha et system som kan avdekke feil/avvik
5. Skoleeier skal sikre at det blir satt inn korrigerende tiltak
6. Skoleeier skal bistå/veilede skolene i skolemiljøarbeidet

Den enkelte skole

1. Skolen skal i en plan, sette konkrete mål for skolemiljøet og for arbeidet med skolemiljøet
Planen ses i sammenheng med skolens mobbeplan og ordensreglementet (det kommunale og det lokale)
2. Skolen skal klargjøre hvem som har ansvaret for å gjennomføre tiltakene knyttet til det forebyggende arbeidet
3. Hver skole skal ha en plan med rutiner for arbeidet med skolemiljøet
Planen skal beskrive forebyggende tiltak (og i forkant av når situasjoner oppstår)
Planen skal beskrive og gjennomføre evaluering av tiltak
4. Skolen skal ha rutiner for ansattes kjennskap til arbeid med skolemiljøet
5. Skolen skal ha rutiner for involvering av elever, råd og utvalg i arbeidet

med
skolemiljøet

6. Skolen skal kunne kartlegge og dokumentere risiko
7. Skolen skal kunne kontrollere at rutinene blir fulgt

III Definisjon av et godt psykososialt miljø

Med psykososialt miljø menes de mellommenneskelige forholdene på skolen, - det sosiale miljøet og hvordan elevene og personalet opplever dette. Det psykososiale miljøet kan også handle om elevenes opplevelse av lærings situasjonen. Elevens subjektive oppfatning skal i saker angående det psykososiale miljøet, legges stor vekt på.

Elevenes psykososiale skolemiljø skal positivt fremme helse, trivsel og læring. Et godt skolemiljø er det som hver enkelt elev opplever som positivt i forhold til disse områder.

Det psykososiale miljøet omhandler mer enn mobbing. Det kan også omhandle saker som angår andre krenkelser eller diskriminering.

Definisjon av mobbing: En person blir mobbet når han eller hun, gjentatte ganger og over tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere personer. Negative handlinger kan være trakassering, plaging, utfrysing, latterliggjøring og nedvurdering. Det som en person vil oppfatte som en fleip, kan for en annen være sårende.

For å kunne bruke betegnelsen mobbing, skal det være en viss ubalanse i makt- og styrkeforholdet, om dette er faktisk eller opplevd. Konflikter mellom personer trenger ikke være mobbing.

Definisjon av krenkelse:

Enkeltstående ytringer, ord og handlinger som oppleves sårende for personen. Det kan være om utseende eller funksjonshemninger. Ord eller handlinger som i utgangspunktet ikke er ment å være krenkende, vil likevel kunne oppfattes slik. Ulike aldersgrupper og sosiale og kulturelle grupper vil ha ulike normer for adferd. Et utsagn eller en handling som ville være akseptabel innad i gruppen, vil kunne virke krenkende eller skremmende på elever utenfor denne. Her kan det være en utfordring å finne balansen mellom humor og krenkelser.

Når det gjelder mobbing og andre krenkelser, vil grensene mellom skole og fritid kunne utviskes. Dette gjelder også i det digitale rom. Selv om krenkelsene skjer utenfor skolens område og utenfor skoletiden, vil disse kunne sanksjoneres etter ordensreglementet dersom de har sterk nok tilknytning til skolen og skolemiljøet, jf. ordensreglementet gjeldende for Hadsel kommune.

IV Rutiner for å undersøke skolemiljøet

Skolen skal ha skriftlige rutiner for å dokumentere den enkelte elevs opplevelse av skolemiljøet. Ved å følge opp med observasjoner i

skolehverdagen og samtaler med elever, kan dette være med på synliggjøre overfor foreldre at skolen følger med og er observante på det som skjer i skolemiljøet.

V Et godt læringsmiljø

ses i sammenheng med en helsefremmende skole, og henger sammen med:

1. Klasseledelse og mål for opplæringa/kompetansemålene og læringsmål
  - elevene skal kjenne til og ha mål for læringa
  - elevene skal få tilbakemelding på skolearbeidet
  - lærer skal bruke tilbakemeldingene til å justere opplæringa
  - lærer skal skape et inkluderende miljø og et læringsfellesskap blant elevene
  - lærer skal utarbeide klasseregler sammen med elevene
2. **Gode relasjoner mellom elev og lærer**
  - lærer skal bidra til god selvfølelse hos alle elevene
  - lærer skal involvere elevene, og gi dem mulighet til medvirkning
3. **Gode relasjoner mellom elevene og kultur for læring**
  - blant elevene er det positivt å være aktiv og interessert
  - elevene samarbeider og føler seg inkludert
  - elevene skal selv medvirke til et godt psykososialt miljø
  - elevene skal oppleve nulltoleranse for krenkende ord og handlinger
4. **Godt skole/hjemsamarbeid**
  - hjem og skole «snakker samme språk».
  - lærerens, foreldrenes og elevens forventninger til hverandre er tydelig uttalt og forstått av alle parter
5. **Kultur for læring i skolen**
  - ledelsen kommuniserer tydelige mål og forventninger til alle ansatte
  - ledelsen gir tydelige tilbakemeldinger til de ansatte
  - kommunens forskrift til ordensreglement skal følges. Skolen kan ha et lokalt reglement som ikke står i strid med dette.

VI HANDLINGSPLIKTEN

Det er fastsatt i paragraf 9a-3 annet ledd at alle ansatte ved skolen har en handlingsplikt når de har kunnskap om eller mistenker at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. Eleven og foreldre gis en rett til å henstille om tiltak og pålegger skolen en plikt til å behandle henstillingen som et enkeltvedtak etter forvaltningsloven.

Handlingsplikten omhandler:

- **Undersøkelsesplikt**
- **Plikt til å gripe inn**
- **Varslingsplikt**

Alle ansatte i skolen har en plikt til å gripe inn dersom de får kjennskap til, eller mistanke om, at elev blir utsatt for mobbing eller krenkende ord eller handlinger.

En del av handlingsplikten er plikten til å undersøke om eleven faktisk har blitt utsatt for dette, og få klargjort hva som faktisk har skjedd.

I akutte situasjoner som ved slåssing eller krancling med krenkende ord, har personalet plikt til å gripe inn umiddelbart. Å gripe inn er ikke bare nødvendigvis fysisk, men også å hente hjelp og si i fra til skolens ledelse.

Terskelen for å gripe inn og forståelsen for når det skal varsles, må være avklart for alle ansatte.

I ekstraordinære tilfeller kan reglene om nødrett og nødverge gjelde dersom man må forsvare noen eller noe. Adgangen til å bruke fysisk makt er svært snever. Skolen må bære bevisbyrden for at evt. ulovlig fysisk maktbruk var nødvendig.

I utgangspunktet skal enhver sak bli løst på laveste nivå. Det må derfor utvises et visst skjønn ut fra sakens alvor før skoleledelsen kobles inn. Men det er viktig at ledelsen er best mulig informert om alle forhold som kan ha betydning for skolens systematiske arbeid for et best mulig skolemiljø. Tilfeller av mobbing og vold skal straks rapporteres til ledelsen.

VII Tiltak i elevsaker

A. Generelt

1. § 9a-1 gir ikke eleven rett til å klage på kvaliteten på selve opplæringa, herunder det pedagogiske opplegget til læreren. Men det kan være en sammenheng mellom kvaliteten på opplæringa og elevenes psykososiale miljø. Det kan være tilfeller der hvor for eksempel lærerens pedagogiske opplegg eller oppførsel har en innvirkning på elevens psykososiale miljø og forholdet kan da være i strid med § 9a-1. En lærer som i opplæringen ytrer rasistiske utsagn, sarkastiske utsagn eller nedsettende kommentarer til en elev eller flere, vil krenke elevens rett etter § 9a-1. Det samme gjelder om det er mye bråk i timene pga manglende klasseledelse dersom dette påvirker elevens psykososiale miljø.

2. Når foreligger et lovbrudd i forhold til § 9a-1?
Lovbrudd foreligger når elevens rett etter § 9a-1 ikke er oppfylt. I alle tilfeller når elevens rett ikke oppfylles, vil det foreligge lovbrudd og skolen skal gripe inn slik at elevens rett oppfylles. Dette er uavhengig av hvilke tiltak som settes inn.

I arbeidet med å sikre elevens rett er det viktig å forene det systemrettede og det individrettede arbeidet med elevenes psykososiale miljø.

3. Hver elevsak skal arkiveres med dokumentasjon for hendelsesforløp, møtereferater, oppfølgingsplan, telefonsamtaler med foresatte eller andre eksterne personer. Kontaktlærer har også et ansvar her, men ledelsen i skolen må sørge for at dokumentasjonen legges i kommunens arkivsystem, Ephorte.

4. Kontaktlærer skal skrive logg om sakens forløp, og dette skal dokumenteres i elevmappa i Ephorte.

B. Eksempel på tiltakskjede ved elevsaker

1. Elever som føler seg utsatte for krenkende ord/handlinger, eller som har mistanke om at andre blir det, skal kontakte kontaktlærer eller en annen ansatt på skolen som eleven har tillit til
2. Ansatte som har mistanke om krenkende atferd skal gå videre med saken
3. Kontaktlærer tar samtale med involverte elever, hver for seg
Samtalens formål er å avdekke hva som har skjedd, hvordan elevene opptrer og omstendighetene rundt. Evt. misforståelser oppklares. Det er viktig å få belyst saken best mulig av hensyn til elevenes rettsikkerhet. Evt. sanksjoner skal skje etter ordensreglementet.
4. Referat skrives fra samtaler
5. Kontakt ledelsen på skolen(rektor), foresatte og skolen kobler inn evt. andre instanser(PPD f. eks)
6. Meldes sak i forhold til § 9a-3, bruk skjema Melding om sak jf opplæringsloven § 9a-3 Det psykososiale miljøet(ligger også i Kvalitetsloven)
7. Rektor vurderer enkeltvedtak etter § 9a-3(mal finnes i Kvalitetsloven)-kun rektor kan skrive dette.
8. Handler saken om relasjon til ansatt ved skolen, må rektor vurdere å gi melding til oppvekstsjef slik at personalsak kan opprettes.
9. Rektor har samtaler med involverte parter i skolen og foretar observasjoner inne og ute i skolen
10. Oppfølgingsmøte gjennomføres etter to- tre uker, med evaluering av tiltak satt inn og evt. nye.
Om nødvendig flere oppfølgingsmøter. Referat skrives
11. Skolen fører logg over tiltak satt i gang- med evaluering av tiltak

VIII Plikten til å behandle henstillinger fra elever og foresatte

Når elev eller foreldre ber om enkeltvedtak etter § 9a-3, skal saken alltid behandles som enkeltvedtak etter Forvaltningsloven.

Skolen må forholde seg til både muntlige og skriftlige anmodninger om enkeltvedtak etter § 9a-1, og skal rettes til skolens ledelse(rektor). Dersom henvendelsen kommer til en annen ansatt ved skolen, skal den alltid sendes videre til skolens ledelse(rektor).

Skolen plikter å vurdere henstillingen og «snarest mulig» ta stilling til om tiltak skal settes i verk. I saker der det bes om tiltak for å avverge helsefare, må «snarest mulig» tolkes ekstra strengt. Skolen har undersøkelsesplikt, og må skaffe seg oversikt over de faktiske forhold. Dette er nødvendig fordi enkeltvedtaket både skal beskrive og vurdere hendelsene.

Dersom skolen ikke har tilstrekkelig fagkunnskap til å vurdere forholdene, må

PPD brukes som sakkyndig instans.

Dersom skolen ser at saksbehandlingstida vil ta tid, må et foreløpig svar sendes ut til foresatte.

Om enkeltvedtaket

Et enkeltvedtak etter § 9a-3 i opplæringsloven skal ta stilling til om elevens rett til et godt psykososialt miljø er brutt. Det er kun rektor som kan skrive dette. Dersom konklusjonen er at retten er brutt, skal tiltak beskrives i vedtaket. Begrunnelsen i vedtaket er at tiltakene skal gi eleven et godt psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring. Det skal føres logg etter vedtak, slik at tiltak satt inn, evalueres. Loggnotater skal tas vare på.

Saken skal være godt opplyst før vedtak treffes.

Dersom skolen innen en måned etter mottatt sak, ikke kan besvare henvendelsen etter § 9a-3, skal skolen sende et foreløpig svar til foresatte.

Et enkeltvedtak skal bare omfatte en enkelt person.

Klagerett

Foresatte har klagerett til Fylkesmannen

Vedlegg

Fra opplæringsloven kap 9a

Kapittel 9a. Elevane sitt skolemiljø

Kapitlet føyd til med lov 20 des 2002 nr. 112 (ikr. 1 apr 2003, etter res. 20 des 2002 nr. 1735).

§ 9a-1. Generelle krav

Alle elevar i grunnskolar og vidaregåande skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring.

Føyd til med lov 20 des 2002 nr. 112 (ikr. 1 apr 2003, etter res. 20 des 2002 nr. 1735).

§ 9a-3. Det psykososiale miljøet

Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.

Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn.

Dersom ein elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot krenkjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme,

skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det likevel kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.

Føyd til med lov 20 des 2002 nr. 112 (ikr. 1 apr 2003, etter res. 20 des 2002 nr. 1735).

§ 9a-4. Systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane (internkontroll)

Skolen skal aktivt drive eit kontinuerleg og systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av dette kapitlet blir oppfylte. Skoleleiinga har ansvaret for den daglege gjennomføringa av dette. Arbeidet skal gjelde det fysiske så vel som det psykososiale miljøet.

Føyd til med lov 20 des 2002 nr. 112 (ikr. 1 apr 2003, etter res. 20 des 2002 nr. 1735).

§ 9a-5. Elevdeltaking i skolemiljøarbeide

Elevane skal engasjerast i planlegginga og gjennomføringa av det systematiske arbeidet for helse, miljø og tryggleik ved skolen. Skolen skal leggje oppgåver til rette for elevane etter kva som er naturleg for dei enkelte årstrinna.

Elevrådet kan nemne opp skolemiljørepresentantar til å vareta elevane sine interesser overfor skolen og myndigheitene i saker som har med skolemiljøet å gjere. Skolemiljørepresentantane deltek i planlegginga og gjennomføringa av det systematiske helse-, miljø- og tryggingarbeidet ved skolen i den grad det vedkjem skolemiljøet for elevane.

Elevane kan møte med inntil to skolemiljørepresentantar i arbeidsmiljøutvalet eller anna samarbeidsorgan der eit slikt er oppretta ved skolen i samsvar med arbeidsmiljøloven kapittel 7, når dette behandlar spørsmål som vedkjem skolemiljøet for elevane. Skolemiljørepresentantane har da talerett og rett til å få meininga si protokollert. Skolemiljørepresentantane skal ikkje vere til stades når utvalet behandlar saker som er omfatta av teieplikt etter lover eller forskrifter.

Skolemiljørepresentantane har rett til den informasjon som trengst for oppdraget, så langt informasjonen ikkje er omfatta av teieplikt etter lover eller forskrifter.

Skolemiljørepresentantane har rett til den opplæring og det fritak frå undervisningstimar som trengst for å skjøtte oppgåvene.

Føyd til med lov 20 des 2002 nr. 112 (ikr. 1 apr 2003, etter res. 20 des 2002 nr. 1735), endra med lover 17 juni 2005 nr. 105 (ikr. 17 juni 2005, etter res. 17 juni 2005 nr. 660), 17 juni 2005 nr. 62 (ikr. 1 jan 2006, etter res. 17 juni 2005 nr. 609).

§ 9a-6. Informasjonsplikt og uttalerett

Samarbeidsutvalet, skoleutvalet, skolemiljøutvalet og dessutan elevrådet og foreldrerådet skal haldast løpande underretta om alle tilhøve - deriblant hendingar, planar og vedtak - som har vesentleg betydning for skolemiljøet. Råda og utvala har på førespurnad rett til å få framlagt dokumentasjon for det systematiske helse-, miljø- og tryggleiksarbeidet ved skolen.

Råda og utvala som er nemnde i første ledd, skal så tidleg som mogleg takast med i planlegginga og gjennomføringa av miljøtiltak ved den enkelte skolen, og har rett til å uttale seg og komme med framlegg i alle saker som har betydning for skolemiljøet.

Dersom skolen blir klar over tilhøve ved skolemiljøet som kan ha negativ verknad for helsa til elevane, skal elevane og dei føresette snarast mogleg varslast om det.

Føyd til med lov 20 des 2002 nr. 112 (ikr. 1 apr 2003, etter res. 20 des 2002 nr. 1735), endra med lov 17 juni 2005 nr. 105 (ikr. 17 juni 2005, etter res. 17 juni 2005 nr. 660).

§ 9a-7. *Straff*

Med bøter eller fengsel i inntil 3 måneder eller begge delar blir den straffa som forsettleg eller aktaust bryt krava i dette kapitlet eller i forskrifter gitt i medhald av det.

Medverknad blir straffa på same måten.

Fristen for forelding er fem år for brot på reglar i dette kapitlet som gjeld psykososialt skolemiljø. Elles gjeld reglane i straffelova om opphør av straff ved forelding.

Føyd til med lov 20 des 2002 nr. 112 (ikr. 1 apr 2003, etter res. 20 des 2002 nr. 1735), endra med lov 21 juni 2013 nr. 98 (ikr. 1 aug 2013, etter res. 21 juni 2013 nr. 685). Vert endra med lov 20 mai 2005 nr. 28 (ikr. frå den tid som vert fastsett ved lov) som endra med lov 19 juni 2009 nr. 74.

§ 9a-8. *Erstatningsansvar og bevisbyrde*

Reglane i lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning kapittel 2 gjeld for saker om psykososialt skolemiljø etter reglane i dette kapitlet.

Hvis det i saker etter første ledd ligg føre tilhøve som gir grunn til å tro at skoleeigar ikkje har følgd opp reglane i eller i medhald av opplæringslova kapittel 9a om psykososialt skolemiljø, skal dette leggjast til grunn med mindre skoleeigaren gjer noko anna truleg.

Føyd til med lov 21 juni 2013 nr. 98 (ikr. 1 aug 2013, etter res. 21 juni 2013 nr. 685), tidlegare § 9a-8 endra paragrafnummer til § 9a-9.

§ 9a-9. *Skolefritidsordninga*

Føresegnene i dette kapitlet gjeld også for skolefritidsordning oppretta etter lova her.

Føyd til med lov 20 des 2002 nr. 112 (ikr. 1 apr 2003, etter res. 20 des 2002 nr. 1735), endra med lov 21 juni 2013 nr. 98 (ikr. 1 aug 2013, etter res. 21 juni 2013 nr. 685), endra paragrafnummer frå § 9a-8.

§ 9a-10. *Forskrifter*

Departementet kan gi nærmare forskrifter om skolemiljøet til elevane.

Føyd til med lov 20 des 2002 nr. 112 (ikr. 1 apr 2003, etter res. 20 des 2002 nr. 1735), endra med lov 21 juni 2013 nr. 98 (ikr. 1 aug 2013, etter res. 21 juni 2013 nr. 685), endra paragrafnummer frå § 9a-9.